

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdreductie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. Mederedacteuren: Jos. Cremers, Looiersgracht 7, Maastricht, Tel. 2294. Dr. H. Schmitz S. J., Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. R. Geurts, Echt. Penningmeester: ir. P. Marres, Villa „Rozenhof”, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. Drukkerij v.h. Cl. Goffin, Nieuwstr. 9, Tel. 2121.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Augustus 1936. — Bericht. — Nieuwe Leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 1 Juli l.l. — R. Leruth. Exploration biologique des cavernes de la Belgique et du Limbourg hollandais (Suite). — J. E. v. Veen. Die Cytheridae der Maastrichter Tuffkreide und des Kunrader Korallenkalkes von Süd-Limburg (Fortsetzung). — C. Willemsse. Une Excursion orthologique aux îles Canaries (Suite). — A. Kessen. Repertorium van Kruidboeken. (Vervolg).

VERKRIJGBAAR: 1e en 2e Aanvulling der

AVIFAUNA

van de Nederlandsche Provincie Limburg, benevens een vergelijking met aangrenzende gebieden door **P. A. HENS**

UITGAVE 1926.

Deze aanvullingen bestaan
48 bladzijden, benevens
4 platen, en kosten slechts

1.50

Bestellingen worden ingewacht bij de

Uitg. M^{ij}. v/h. CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9, TEL. 45, MAASTRICHT.

Men gelieve hiervoor de bestelkaart op de achterzijde van dit omslag uit te knippen en ingevuld te retourneren.

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Hoofdredactie: G. H. Waage, Prof. Pieter Willemsstraat 41, Maastricht, Telefoon 3605. **Mederedacteurs:** Jos. Cremers, Looiersgracht 7, Maastricht, Tel. 2294. **Dr. H. Schmitz S. J.**, Ignatius College, Valkenburg (L.), Telef. 35. **R. Geurts, Echt.**
Penningmeester: ir. P. Marres, Villa „Rozenhof“, St. Pieter-Maastricht, Postgiro 125366 ten name v.h. Nat. hist. Gen., Maastricht. **Drukkerij v.h. Cl. Goffin**, Nieuwstr. 9, Tel. 2121.

Verschijnt Vrijdags voor de Maand. Vergad. van het Natuurhistorisch Genootschap (op den eersten Woensdag der maand) en wordt aan alle Leden van het **Natuurhistorisch Genootschap in Limburg** gratis en franco toegezonden. Prijs voor niet-leden f 6.00 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden 50 cent, voor leden 30 cent. Jaarl. contributie der leden f 3.50. Auteursrecht voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging Maandelijksche Vergadering op Woensdag 5 Augustus 1936. — Bericht. — Nieuwe Leden. — Verslag van de Maandelijksche Vergadering op Woensdag 1 Juli 1936. — **R. Leruth.** Exploration biologique des cavernes de la Belgique et du Limbourg hollandais (Suite). — **J. E. v. Veen.** Die Cytheridae der Maastrichter Tuffkreide und des Kunrader Korallenkalkes von Süd-Limburg (Fortsetzung). — **C. Willemse.** Une Excursion orthologique aux îles Canaries (Suite). — **A. Kessen.** Repertorium van Kruidboeken. (Vervolg).

De Maandelijksche Vergadering wordt gehouden

WOENSDAG DEN 5^{EN} AUG. 1936

te 6 uur in het Museum.

Alle correspondentie betreffende Genootschap of Maandblad tot 18 Augustus te zenden naar „Berghuis“, Amerongen.

G. H. WAAGE.

NIEUWE LEDEN.

Mr. Dr. Ch. v. Oppen, St. Servaasklooster 29, Maastricht; Mej. C. Beckers, Beek L.

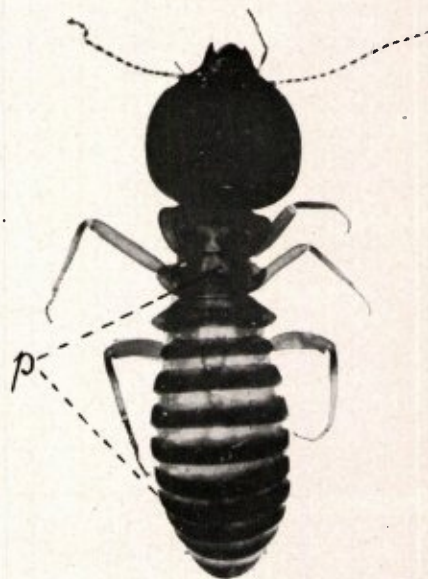
VERSLAG VAN DE MAANDELIJKSCHE VERGADERING OP WOENSDAG 1 JULI 1936.

Aanwezig: de dames A. Kemp-Dassen en H. v. Schaik, benevens de heeren: Jos. Cremers, P. H. Schmitz S. J., Fr. v. Rummelen, J. Schulte, H. Kortebos, Br. Christophorus, A. Kostermans, J. Beckers, M. Kemp, H. Jongen, Aug. Kengen, G. Beckers, M. Mommers, J. Maessen, D. v. Gugten, D. v. Schaik, L. Grossier, P. Pyls, L. Grégoire en G. Waage.

De Voorzitter opent de vergadering en toont het waardevolle geschenk van P. H. Schmitz S. J., een collectie Nederlandsche mieren en haar gasten, aangevuld met microfoto's, indien de diertjes te klein zijn om met het bloote oog te kunnen worden waargenomen. Namens het Genootschap dankt de Voorzitter den schenker allerhartelijkst voor dit unieke geschenk.

Na de aan het Museum aangeboden collectie van Nederlandsche mieren en mierengasten met

enkele woorden toegelicht te hebben, vertoont P. Schmitz een vlindertje van *Carpocapsa saltitans* Westw., dat hij uit een der bekende springende zaden gekweekt heeft, die voor twee jaren hier te lande als speelgoed in den handel waren. Vervolgens laat spr. ter bezichtiging rondgaan twee zoogenaamde myiagene soldaten van *Macrotermes gilvus* Hag. uit Java, die hij onlangs met ander materiaal van Dr. Kalshoven te Buitenzorg ontving. Myiageen beteekent letterlijk „door vliegen ontstaan“; met dezen term worden door Prof. Silvestri bepaalde parasitisch geïnfecteerde en gedeformeerde individuen van termitensoldaten aangeduid, waarbij als parasiet een vliegenlarve op

Soldaat van *Macrotermes gilvus* met, in 't abdomen, de parasitische larva (p) van *Misotermes exenterans*.

× 7. Foto H. Schmitz.

treedt, die in den kop van haar slachtoffer leeft en dien geheel leeg eet. Dergelijke myiagene soldaten zijn tot nu toe alleen maar van twee termitensoorten bekend, nl. van *M. malaccensis* Hav. (Malacca en Billiton, 1925 door Kemner beschreven) en *M. gilvus* Hag. (van de Philippijnen, 1926 door Silvestri beschreven). Van den parasiet is in beide gevallen alleen de larve bekend; het is zeker, dat daarbij twee verschillende vliegenseorten in 't spel zijn, want de larven zijn niet dezelfde. Bij de door Dr. Kalshoven thans op Java bij *gilvus* ontdekte mayiagenen behoort de parasiet weer tot een andere soort, en ditmaal is het den ontdekker mogen gelukken ook de imago te kweeken. Hij herkende haar direct als een Phoride, reden waarom hij het diertje ter determinatie aan spr. zond. Het blijkt een nieuw genus te zijn van de subfamilie *Aenigmatiinae*, en spr. hoopt de nieuwe en hoogst interessante soort binnen kort als *Misotermes exenterans* n. g. n. sp. te beschrijven. Daarbij zullen ook de biologische waarnemingen van Dr. Kalshoven gepubliceerd worden, die zeer belangrijk zijn. Eigenaardig is b.v., dat de *Misotermes*-larve van den termitenkop naar het abdomen verhuist en ook dit voor het grootste gedeelte leeg eet, waarna de soldaat eindelijk doodgaat. Op bijgaande foto ziet men een soldaat met de parasietenlarve in 't achterlijf. De kop van de larve is naar achteren gericht, haar achtereinde is in den mesothorax van den gastheer gelegen, alwaar men onder de mikroskoop de donkere chitineplaat van de anaalstigmata ziet doorschijnen.

Vervolgens krijgt de heer Schulte het woord.

Nieuwe gegevens omtrent den palaeolithischen mensch.

Gewoonlijk worden de fossielen, in 1856 door Dr. Fuhlrott in Neandertal gevonden, als eerste vondst, die op den palaeolithischen mensch betrekking hebben, beschouwd. De mensch uit het betrokken tijdperk wordt in den regel naar die vondst genoemd (Neandertal-mensch). Deze opvatting dient gewijzigd te worden ten gunste van een landgenoot. Het is gebleken, dat reeds in 1833 door Dr. P. C. Schmerling een kinderschedel is ontdekt te Engis bij Luik, waaraan kenmerken van den Neandertal-mensch zijn vast te stellen; er is boven de oogkassen een beenige wal, de schedel is hyperdolichocephaal (schedel-index 69,7), zulks in tegenstelling met den gewonen index der kinderschedels van thans. Deze vondst was in vergetelheid geraakt, is echter voor eenigen tijd te Luik weer aan het licht gekomen en door Prof. Ch. Fraipont beschreven. Aan Dr. Schmerling, geboren te Delft en destijds werkzaam als geneeskundige en anthropoloog te Luik, komt dus de eer toe, grondlegger geweest te zijn van de palaeontologie van den mensch, terwijl tot dat tijdstip onder invloed van Cuvier het bestaan van menselijke fossielen was ontkend.

Er zijn belangrijke gegevens aan het licht gekomen met betrekking tot den mensch van Heidelberg, waarvan tot dusver alleen de onderkaak bekend was. Men ziet hiernaast een afbeelding er-

van (fig. 1) op grond van een photo, mij toegezonden door Prof. Wilser te Heidelberg, in wiens instituut het beroemde fossiel bewaard wordt. Het is de oudste vondst aangaande den mensch in Europa; zij is destijds door Schoetensack op morphologische gronden reeds aangezien als een menschelijk fossiel, vooral wegens de kenmerken van het gebit.

Deze zienswijze heeft in den laatste tijd belangrijken steun gekregen. Door Dr. I. Voelcker zijn

Fig. 1. Kaak van Heidelberg.

een tweetal beenstukken beschreven, eveneens te Mauer aan de Elsenz bij Heidelberg gevonden in een aardlaag, die overeenkomt met de laag, waarin in 1907 de voormelde benedenkaak was gevonden. Zij worden door haar beschouwd als artefacten. De beenstukken zijn in fig. 2 weergegeven, onder-

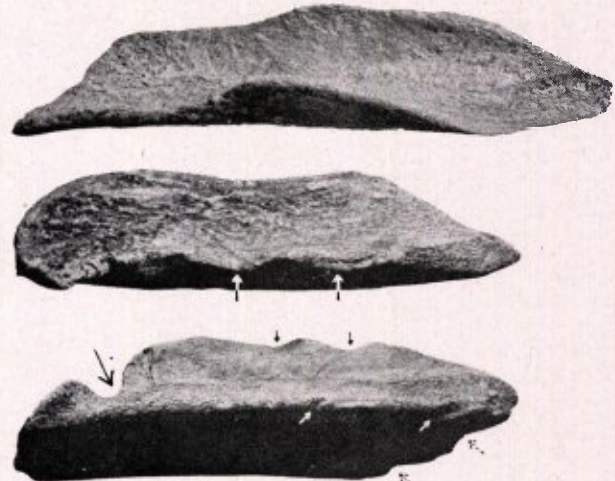

Fig. 2. Beenfragment, opgevat als artefacten en toegeschreven aan den mensch van Heidelberg.

scheidenlijk het bovenste en het daaronder van twee zijden afgebeelde. Vooral het laatste fragment met de aaangeduide groeven verschaft m.i. krachtigen steun aan de zienswijze van Mej. Voelcker. De beenstukken zijn afkomstig van het paard (of eland), onderscheidenlijk van den bison. Het uiterlijk der fragmenten komt overeen met de vondsten van Schmidtgen uit overeenkomstige lagen te Mosbach. Tevens met de beenige artefacten van den Neandertaler, die naar schatting 100.000 jaar later in Europa leefde.

Dit voert ertoe, erop te wijzen, dat de meening steeds meer veld wint, dat het materiaal, het eerst

door den mensch aangewend voor zijn werktuigen, niet bestond in steen, zooals de naam van het oudste tijdperk doet verwachten en zooals langen tijd is verdedigd, maar in been en wellicht daarvoor nog in hout, gelijk vooral door Menghin is naar voren gebracht. Het oorspronkelijk gebruik van been is ook gebleken in China (Chou-kou-tien) en door Breuil e.a. is op grond van hun onderzoek ter plaatse daarop de aandacht gevestigd.

Als verdere gegevens worden besproken de schedel van Arnhem en de diluviale vondst van Hengelo.

De schedel van Arnhem is aanvankelijk opgevat als schedel van het Aurignac-type. Dit is mede op grond van het geologisch onderzoek onjuist gebleken. Nevenstaande fig. 3 en 4 geven de vondst,

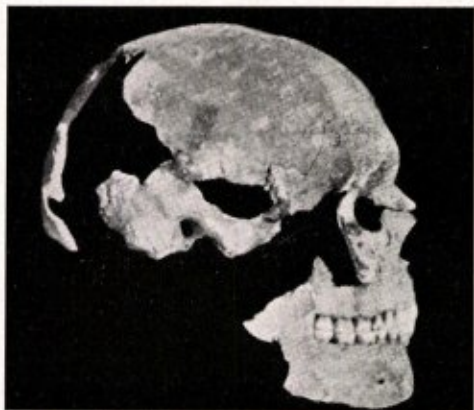

Fig. 3. Schedel, gevonden te Arnhem, van terzijde gezien.

die door spr. te Arnhem kon worden nagegaan, weer en vertoonen geen belangrijke verschillen ten opzichte van den schedel van den hedendaagschen zichte van den schedel van den hedendaagschen mensch.

Geheel iets anders valt te zeggen van de vondst van Hengelo, die krachtens het geologisch onderzoek moet worden gerekend tot het tweede interstadium van den laatsten ijstijd. De schedel is dolichocephaal. Het voorhoofdsbeen heeft kenmerken, die overeenkomen met kenmerken van den mensch met het betrokken tijdperk; de glabella is vrij sterk ontwikkeld (vgl. fig. 385 uit het leerboek vaor anthropologie van R. Martin). De onvolledige schedel is beschreven door Prof. A. J. P. van den Broek (Proceedings der Kon. Akademie van Wetenschappen, 1936, nr. 1).

De vondst van Hengelo is in zoover van belang, dat daarmee voor het eerst een overblijfsel van den mensch uit het diluvium in ons land is geleverd. Wel waren steenen werktuigen uit dat tijdperk bekend, gevonden o.a. aan de oevers van de Kuinder en te Budel; maar rechtstreeksche getuigen van het verblijf van den diluvialen mensch in ons land waren tot dusver niet bekend.

Voorts vertoont spr. een Röntgen-photo van een dwerg (schedelfoto), waarop de kin negatief is, zoodat daarin een overeenkomst gelegen is met de kaak van Heidelberg, hetgeen aan de hand van

een model, dat voor deze gelegenheid ter beschikking werd gesteld door Prof. van den Broek, werd toegelicht. Het ontbreken van de kin kan derhalve thans, zij het aan een pathologischen schedel, ook nog worden waargenomen.

Ten slotte herinnert spr. aan een opzienbarende mededeeling van P. F. Rüschkamp, dat er op Java in de laag, waarin ook de pithecanthropus werd gevonden, werktuigen zouden zijn aangetroffen, hetgeen destijds door spr. is in twijfel getrokken. Deze mededeeling is onderwijl door P. Rüschkamp (Scholastik, 1936, Heft 2, bldz. 261) herroepen.

Fig. 4. Schedel van Arnhem, van voren gezien.

Br. **Christophorus** toont een stuk mergel met er op gangen van een Serpulasoot, de heer **Kortebos** een rups, die in het lichaam een soort knik vertoont, die ook bij preparering en droging weer terug kwam, de heer **Maessen** een teek van een paard en de heer **Mommers** een exemplaar van *Sesia myopaeformis* Bkh., gevangen te Heer. De heer van **Gugten** toont een mooie serie foto's door hem genomen van de laatste zonsverduistering, terwijl de heer **Grégoire** een aantal gedroogde planten laat circuleeren. De heer **Kostermans** toont een pelorische Digitalis. De heer **Beckers** laat een exemplaar circuleeren van Orobranche minor of klavervreter, die nog met de waardplant verbonden is.

De heer **Waage** laat circuleeren het door de Plantenziektenkundigen Dienst uitgegeven vlug-schrift met kaart „Let op de Coloradokever” en vertelt eenige bijzonderheden over deze kever. Ten slotte doet hij mededeeling van een ingekomen schrijven van de leden der kascommissie, waarin zij mededeelen, dat zij zich van hun opdracht hebben gekweten en dat zij voorstellen den Penningmeester te déchargeeren.

EXPLORATION BIOLOGIQUE DES CAVERNES DE LA BELGIQUE ET
DU LIMBOURG HOLLANDAIS

XXIe CONTRIBUTION

Deuxième liste des Grottes visitées.

précédée d'un aperçu de nos connaissances sur la Faune cavernicole de Belgique et de nos méthodes de recherches,
et suivie de la liste alphabétique des espèces signalées jusqu'à ce jour dans les grottes Belges.

par ROBERT LERUTH (Liège).

(Suite).

Bibliographie :

Rahir, 1909, p. 24.

Vandebosch, 1926.

van den Broeck, Martel et Rahir, 1910, t. II, pp. 1364 et 1559.

Faune: —

ARACHNIDA

Araneae

Argiopidae (*Erigoninae*)

Porrhomma Campbelli F. Cb.

DIPLOPODA

Opisthospermophora

Iulidae

Tachypodoiulus albipes Koch

Ex. biol. XX, p. 14.

VERTEBRATA

Chiroptera

Rhinolophidae

Rhinolophus ferrum-equinum Schreb.

Rhinolophus hipposideros Bechst.

[C. B. 28 : Grotte de Yanapae — Territoire du Sankuru — Congo belge].

[Même remarque que pour C. B. 26].

B. 29 : TROU DES SOTTAIS — Andrimont-lez-Verviers — Province de Liège — Vallée de
la Vesdre.

Situation : — Le Trou des Sottais, connu également sous le nom de Grotte de la Chantoire, est situé à l'Est de Verviers, dans un massif de calcaire givétien supérieur très pittoresque, dont le pied est baigné par les eaux de la Vesdre que la grotte domine de 8,5 mètres.

Description : — A l'entrée fait suite une galerie assez spacieuse, haute d'environ trois mètres au début et dont le sol, troué par des tranchées de fouilles, est en pente ascendante assez sensible. Ce couloir s'enfoncé dans le massif vers le Nord. A une quarantaine de mètres de profondeur, la voûte se relève à 5 m et la galerie qui mérite ici le nom de salle, conserve cette hauteur pendant une dizaine de mètres. Le couloir devient ensuite brusquement de dimensions beaucoup plus réduites, et bientôt se coude vers l'Est. On peut encore

y progresser debout ou un peu courbé pendant quelque temps, mais il devient rapidement impraticable. Pour en voir davantage, nous devons grimper sur un talus de limon humide en nous glissant entre de gros blocs éboulés. Toutefois, l'exploration ne peut être poursuivie très loin, les fissures devenant trop étroites.

Jusqu'à la salle, la grotte était remarquablement sèche le jour de notre visite. Les régions profondes étaient humides sans excès ; nous n'avons vu que deux petites flaques d'eau alimentées par de faibles suintements au pied de la paroi.

Dans la salle des éboulis et dans les fissures montantes qui y débouchent, sol et parois sont tapissés d'un limon humide et collant.

Température de l'air dans la première salle : 12°2 C.

Date : — 16 décembre 1934.

Ressources alimentaires : — Débris ligneux assez abondants mais dispersés ; déjections à l'entrée.

Faune : — Très pauvre à l'entrée, où nous n'avons observé que des Culicides et de rares Araignées. Sous des excréments desséchés se tenaient quelques *Cryptophagus* et de nombreux *Niptus* ; ces derniers, pattes repliées, gardent une immobilité absolue dès qu'on a écarté leur abri et il n'est pas facile d'y reconnaître un être vivant, d'autant plus que leur couleur les fait aisément confondre avec les granules de limon ; pendant plus de dix minutes, nous en avons observé une vingtaine d'exemplaires, rassemblés dans une petite dépression, sans que la moindre mouvement de l'un d'eux puisse faire soupçonner qu'il s'agissait d'animaux vivants, et cependant, tous l'étaient parfaitement, ainsi que nous avons pu le constater par après.

Au début de la salle, une poignée de débris végétaux accumulés dans un trou du sol nous ont fourni quelques biotes, surtout des Acariens et des Collembolés (no. 154).

La faune était bien plus abondante dans les fissures montant et humides du fond de la cavité, où de nombreux Myriapodes, Collembolés et Acariens erraient sur le limon.

Dans une petite flaque d'eau de la salle des éboulis, nous avons pris un minuscule *Niphargus* et des Rhabdocoeles.

Nous n'avons vu qu'un seul *Rhinolophus* au fond de la caverne.

Matériaux : — Lépidoptères, Coléoptères, Diptères, Siphonaptères (dans les débris végétaux), Collembolés, Araignées, Acariens, Amphipodes, Isopodes, Myriapodes, Oligochètes, Rhabdocoeles, Mollusques, Chiroptères.

Numéro de matériel : no. 154.

Bibliographie :

Renier, 1895.

Tihon, 1897.

van den Broeck, Martel et Rahir, 1910, t. II, Annexes, p. 69.

B. 30 : TROU SANS NOM — Aisne-Heydt-lez-Bomal — Vallée de l'Aisne (Affluent de l'Ourthe) — Province de Luxembourg.

Situation : — Cette petite grotte a été découverte par Monsieur L. Nys, Professeur à l'Athénée royal de Liège, qui a eu l'obligeance de nous la montrer. Elle n'est pas très facile à trouver ; le mieux est de suivre la route de Bomal à Aisne jusqu'au point où le ruisseau de Pont-le-Prêtre se jette dans l'Aisne. Il faut alors quitter la route et remonter le lit, souvent à sec, du ruisseau sur une distance de 300 à 400 mètres. Le massif qui borde le ruisseau à droite est très escarpé ; à l'endroit où le rocher est presque à pic, on voit, à une hauteur de 5 à 6 mètres, l'entrée de la grotte s'ouvrant sur une petite corniche.

Il n'est pas douteux que nous soyons ici en présence d'une ancienne perte du ruisseau de Pont-le-Prêtre, qui actuellement disparaît dans le sol bien en amont.

Description : — La cavité n'est composée que d'un étroit boyau s'enfonçant en pente descendante dans le massif, et colmaté par le limon à une vingtaine de mètres tout au plus de l'entrée. L'existence d'un coude en Z à quelques mètres de profondeur empêche la lumière de pénétrer plus avant dans la caverne. La première partie de la grotte

est très sèche ; le fond au contraire est tapissé par un limon très humide.

Date : — Nous avons vu rapidement la cavité, le 27 juillet 1933, en compagnie de M. Nys ; les quelques Diptères que nous avons pris dans la région très humide au fond de la grotte, comportaient deux espèces fort intéressantes, le Phoride *Megaselia tenebricola* Schmitz et l'Helomyzide *Amoebalaria spectabilis* Loew.

29 avril 1934.

Ressources alimentaires : — Pauvres : feuilles mortes à l'entrée ; excréments de Lapins jusqu'à une dizaine de mètres de profondeur ; restes d'un nid de ces rongeurs vers le milieu de la galerie, dans un petit terrier.

Faune : — Sous les feuilles mortes, nous avons trouvé des Myriapodes et quelques Coléoptères. A l'intérieur, la faune était pauvre : nous avons pris quelques Diptères et des Araignées sur les parois. Un vieux nid de Lapins abritait *Quedius mesomelinus* Marsh. des Acariens et des Collembolés.

Matériaux : — Diptères, Coléoptères, Collembolés, Araignées, Acariens, Isopodes, Myriapodes.

Bibliographie :

Cette petite grotte n'a pas encore été signalée l'avaient pas encore trouvée quand ils ont publié à notre connaissance. Nys et Linsman (1930) ne leur travail sur l'hydrologie de cette région.

Faune :

DIPLOPODA

Opisthospermophora

Iulidae

Cylindroiulus (Ypsiloniulus)

nitidus Verh. Ex. biol. XX, p. 13.

HEXAPODA

Diptera

Phoridae

Megaselia (s. str.) *tenebricola* Schmitz Ex. biol. XV, p. 22 (p. 3).

Megaselia (s. str.) *vernalis* Wood Ex. biol. XV, p. 23 (p. 3).

Helomyzidae

Amoebaleria spectabilis Loew Ex. biol. XVI, p. 110.

Helomyza modesta Meig. Ex. biol. XIV, p. 114.

Coleoptera

Staphylinidae

Quedius mesomelinus Marsh.

(à suivre).

DIE CYTHERIDAE DER MAASTRICHTER TUFFKREIDE UND DES KUNRADER KORALLENKALKES VON SÜD-LIMBURG.

III.

Die Gattungen *Loxoconcha*, *Monoceratina*, *Paracytheridea*,
Xestoleberis, *Cytheropteron* und *Cytherura*.

von J. E. VAN VEEN.

Cytheropteron starringi nov. spec.

Tafel III. Fig. 55—58.

Von dieser Ostracode liegen nur die beiden abgebildeten Klappen vor.

Sie unterscheiden sich von denjenigen der vorigen Art dadurch, dass sie ungefähr dieselbe Form haben, da der Dorsalrand der linken Klappe weniger gebogen ist. Hierdurch ist diese Klappe niedriger, wodurch die Schale schlanker sein wird. Weiter liegt bei beiden Klappen die hintere Spitze höher und fehlt der Saum nicht nur an der rechten Klappe, sondern auch an der linken. Auch ist das flügelartige Gebilde stärker und anders ausgebildet. Hinten endet es nämlich in einer langen geraden Spitze, die weiter nach auszen ragt. In der Mitte des Flügels sieht man eine kurze, vertikale Furche, wie sie auch vorkommt bei *Cytheropteron aligerum* Alexander (Alexander, 1934, S. 230, T. 33, Fig. 16) und bei *Cytheropteron pistrelli* Brady (Brady, 1878, S. 404, T. 69, Fig. 2). Weiter ist hinten der komprimierte Teil jeder Klappe grösser. Hierdurch und wegen der langen Spitze des Flügels hat die Schale von oben gesehen hinten einen längeren Stiel und links und rechts davon eine tiefe Bucht.

Die beiden Klappen wurden in der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal gefunden.

Tafel III.

Paracytheridea mülleri nov. spec.

(Vergrößerung 30 ×).

Fig. 1. Rechte Klappe aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von auszen.

Fig. 2. Linke Klappe aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von auszen.

Fig. 3. Ganze Schale aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von oben.

Paracytheridea sarsi nov. spec.

(Vergrößerung 30 ×).

Fig. 4. Rechte Klappe aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von auszen. Auf dem Ventralrande sitzt ein Stückchen Gestein.

Fig. 5. Linke Klappe aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von auszen.

Fig. 6. Ganze Schale aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von oben.

Paracytheridea bosqueti nov. spec.

(Vergrößerung 30 ×).

Fig. 7. Rechte Klappe aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen.

Fig. 8. Linke Klappe aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen.

Fig. 9—11. Ganze Schale aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von oben, von unten und von vorne.

Xestoleberis pergensi nov. spec.

(Vergrößerung 30 ×).

Fig. 12—16. Ganze Schale eines Weibchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von rechts, von links, von oben, von unten und von hinten.

Fig. 17—18. Rechte Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von innen.

Fig. 19—20. Linke Klappe eines Weibchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von innen.

Fig. 21—25. Ganze Schale eines Männchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von rechts, von links, von oben, von unten und von hinten.

Fig. 26—27. Rechte Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von innen.

Fig. 28—29. Linke Klappe eines Männchens aus der dritten Bryozoen-schicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von innen.

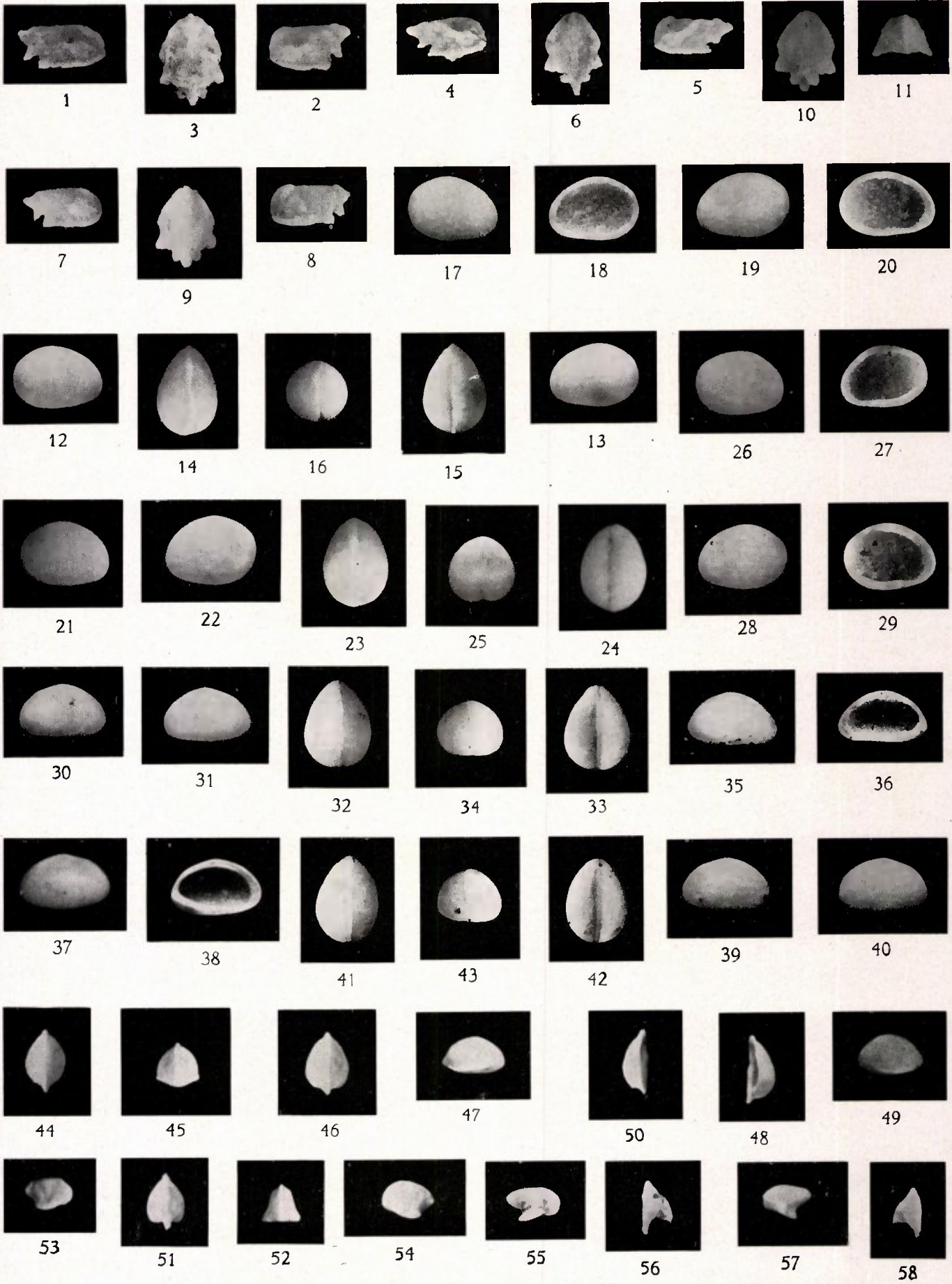
Xestoleberis supplanata nov. spec.

(Vergrößerung 30 ×).

Fig. 30—34. Ganze Schale eines Weibchens aus der ersten Bryozoen-schicht zu Bemelen von rechts, von links, von oben, von unten und von vorne.

TAFEL III.

- Fig. 35—36. Rechte Klappe eines Weibchens aus der ersten Bryozoenschicht zu Bemelen von auszen und von innen.
 Fig. 37—38. Linke Klappe eines Weibchens aus der ersten Bryozoenschicht zu Bemelen von auszen und von innen.
 Fig. 39—43. Ganze Schale eines Männchens aus der ersten Bryozoenschicht zu Bemelen von rechts, von links, von oben, von unten und von vorne.

Cytheropteron limburgense nov. spec.
 (Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 44. Ganze Schale eines Männchens aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von oben.
 Fig. 45—46. Ganze Schale eines Weibchens aus der ersten Bryozoenschicht von Bemelen von oben und von vorne.
 Fig. 47—48. Rechte Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von oben.
 Fig. 49—50. Linke Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von oben.

Cytheropteron V-scriptum nov. spec.
 (Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 51—52. Ganze Schale aus der ersten Bryozoenschicht von Bemelen von oben und von vorne.
 Fig. 53. Rechte Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen.
 Fig. 54. Linke Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen.

Cytheropteron staringi nov. spec.
 (Vergrößerung 30 ×).

- Fig. 55—56. Rechte Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von oben. Vor und hinter dem Stachel sieht man Dendriten.
 Fig. 57—58. Linke Klappe aus der dritten Bryozoenschicht von *Staring* im Jekertal von auszen und von oben.

Gattung *Cytherura* G. O. Sars 1865.

In der Literatur werden gewöhnlich die folgenden Merkmale für die Schalen dieser Gattung angenommen.

Die Schale ist gewöhnlich klein und mehr oder weniger derb. Von der Seite gesehen ist sie meist überall gleich hoch und dadurch länglich, aber auch wohl fast dreieckig. Hinten ist sie mehr oder weniger in eine stumpfe Spitze ausgezogen, die meist über halber Höhe liegt. Die Oberfläche ist selten glatt, gewöhnlich hat sie eine netzförmige Zeichnung und oft ist sie gestreift, während einige Streifen bisweilen zu scharfen Leisten geworden

sind. Die rechte Klappe ist grösser als die linke und auch ist ihre Gestalt verschieden, da die rechte Klappe am Rückenrand mehr oder wenig auf die linke Seite übergreift. Innenrand und Verwachsungslinie fallen im ganzen Verlauf zusammen; hinten bilden sie eine grosse nach hinten offene Bucht. Der nicht verwachsene Teil der Innenlamelle ist der kleinere.

Die randständigen Porenkanäle sind lang, schlank, nicht sehr zahlreich, einfach oder nur spärlich verzweigt und nicht weit vom Ende erweitert. Beim Schloss kann die rechte Klappe vorne und hinten einen Zahn besitzen und ebenfalls die linke, während derjenige der linken vorne hinter und hinten vor demjenigen der rechten Klappe steht. Oft fehlen aber Zähne. Der Schliessmuskelfleck besteht aus einer vertikalen Reihe von vier Narben und zwei einzelnen davor befindlichen. Geschlechtsdimorphismus ist öfters wahrzunehmen, indem die Schalen der Männchen dann im allgemeinen länger und schlanker sind als die der Weibchen. Nicht immer aber ist dies der Fall. Es liegen nämlich ein paar rezente Arten vor, wo die Schale des Männchens hinten stärker aufgeblasen ist als die des Weibchens. Dies ist die Folge davon, dass beim Männchen die Geschlechtsorgane sehr stark entwickelt sind. Es wurde erwähnt bei *Cytherura alata*, *-intumescens* und *-sella*. (Müller, G. W. 1894, S. 288, T. 18, F. 7 und 8; Sars, 1928, S. 206, T. XCVI, F. 1; S. 204, T. XCV, F. 1).

Cytherura bisulcata nov. spec.
 Tafel IV. Fig. 1—6.

Von dieser Ostracode sind viele einzelne Klappen und ganze Schalen gefunden worden. Geschlechtsdimorphismus ist deutlich wahrzunehmen, da die Schale des Männchens kleiner und schlanker ist als die des Weibchens.

Die Schale ist klein, derb, ungefähr überall gleich breit und unten etwas abgeflacht.

Von der Seite gesehen ist sie ungefähr dreiseitig, während die grösste Höhe in der Mitte liegt. Der Dorsalrand ist stark konvex, der Ventralrand fast gerade. Der Vorderrand besteht aus zwei Teilen. Der obere, längere Teil ist gerade und läuft von vorne schief nach oben und hinten. Der untere, kürzere Teil ist fast gerade, vertikal und mit kleinen Zähnen besetzt. Hinten ist der gewölbte Teil der Schale breit gerundet, während sich dahinter ein kurzer, spitzer, seitlich komprimierter Fortsatz befindet. Wenn man diesen Fortsatz ausser Betracht lässt, ist die Lateralfäche von einem verdickten Rande umgeben. Überdies kommen auf dieser Rippen vor. Ungefähr von der Mitte des vertikalen Teiles des Vorderrandes läuft eine Rippe nach der Mitte der Oberfläche und von da gerade aus nach der Mitte des Hinterrandes. Von dieser Rippe laufen ungefähr drei kürzere Rippen nach oben und drei nach unten beziehungsweise bis an den Dorsal- und den Ventralrand. Diese Querrippen sind wieder mittels feiner Rippchen miteinander verbunden, sodass eine fast netzförmige Zeichnung entsteht. Unter dem hinteren

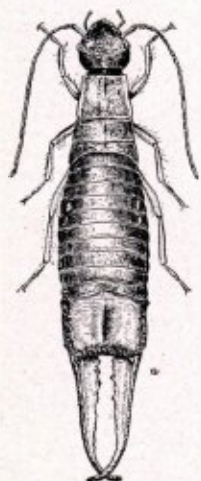
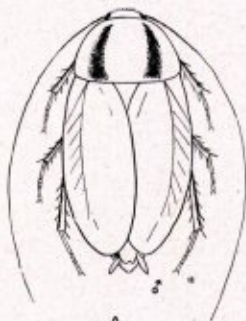
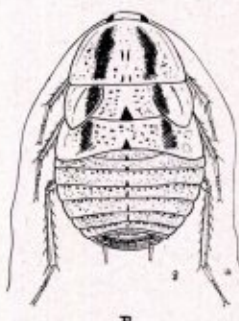

Fig. 1

A

Fig. 2

D

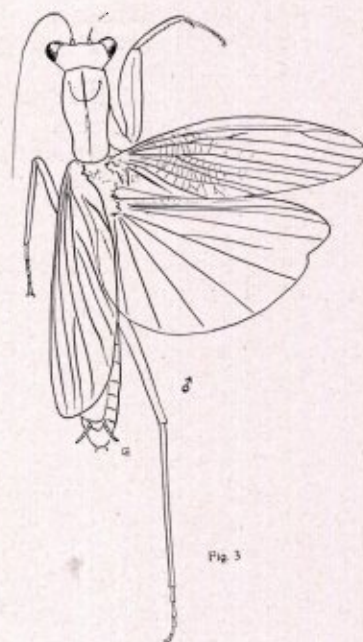

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

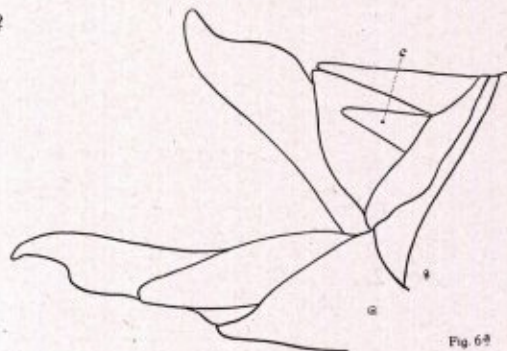

Fig. 6a

Fig. 7

Fig. 7a

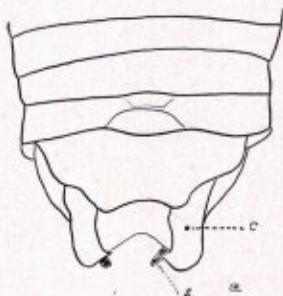

Fig. 8

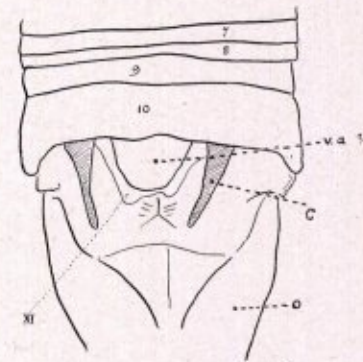

Fig. 9

Fig. 10

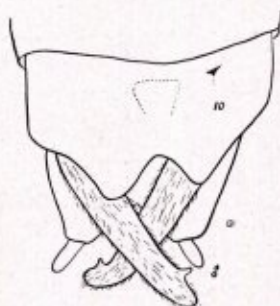

Fig. 11

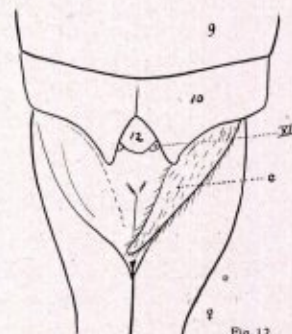

Fig. 12

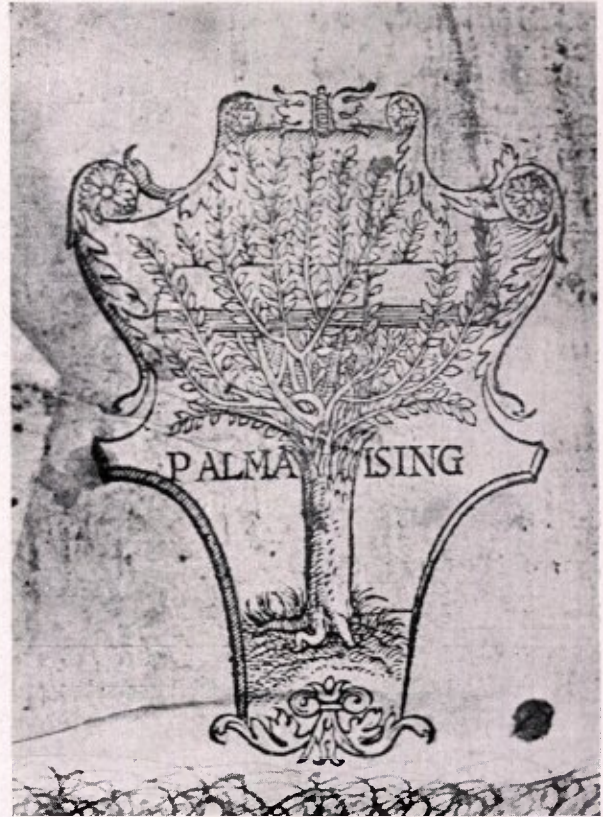
REPERTORIUM VAN KRUIDBOEKEN

verschenen vóór 1800 en aanwezig op de tentoonstelling georganiseerd bij gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.
(Vervolg).

Afb. 1.

L. Fuchs, Den nieuwen Herbarius.

Afb. 2.

L. Fuchs, Den nieuwen Herbarius.

15e eeuw	16e eeuw	17e eeuw	18e eeuw
----------	----------	----------	----------

1795

HOFFMANN, GEORG, FRANZ, Deutschlands Flora oder botanisches Taschenbuch. 2er Teil für das Jahr 1795.

Erlangen, J. J. Palm, 1795. 1 bd., 8°, met titelplaat en gekleurde afb.

Eigendom P. A. Schrijnen, Venlo.

GEORG FRANS HOFFMANN, geb. in Beieren. Hij was eerst hoogleeraar aan de Universiteit te Göttingen, daarna te Moscou. Hij gaf een systema uit met atlas. Onvoltooid bleven zijn *Enumeratio lichnenum* I—IV en zijn *Historia dalicum* (1785).

1528

JUCUNDUS VERONENSIS, Libri de re rustica M. Catonis lib. I. M. Terentii Varronis lib. III. L. Iunius Moderatus Columella lib. XII. Palladius, lib. XIII. De duobus dierum generibus etc.

Zonder plaats en drukker. 1528, 391 bladen en 37 bladen Inleiding en register. 8°, met afb.

Eigendom J. J. Timmers, Sittard.

1764

KNIPHOF, JOH., HIERONYMUS, Botanica in originali seu herbarium vivum in quo plantarum tam indigenarum quam exoticarum peculiari quidam operosaque enchiresi atramento..... exhibentur.

Halae Magdeburgicae, 1764. Zonder aanwijzing van drukker, 1 bd., 4°. Verzameling gekleurde afb.

Eigendom J. J. Timmers, Sittard.

15e 16e 17e 18e
eeuw eeuw eeuw eeuw

- 1758 KNOOP, JOHANN, HERMANN, Pomologia, dat is beschrijvingen en afbeeldingen van de beste soorten van appels en peeren.....
Leeuwarden, A. Ferwerda en G. Tresling, [1758]. 1 bd., 4°, met gekleurde afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1790 KNOOP J[OHANN], H[ERMANN], Beschijving en afbeeldingen van de beste soorten van appelen en peeren. Met voorreden van J. Fl. Martinet.
Amsterdam-Dordrecht, Allart, Holtrop, de Leeuw en Krap, 1790. 1 bd., gr. 4°, met afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- J. H. KNOOP, geb. omstreeks 1700 bij Cassel, waar zijn vader belast was met het beheer van den vorstelijken lusttuin Freienhagen aan de Fulda. De prinses Maria Louise van Hessen-Cassel benoemde hem tot hovenier van hare buitenplaats Marienburg. Ondanks zijn groote bekwaamheden kwam hij in kommervolle omstandigheden door drankmisbruik. Hij heeft verschillende werken over hovenierskunst, wiskunde e.d. geschreven.
- 1698 LEMERY, NICOLAS, Traité universel des drogues simples.
Paris, Laurent d'Houry, 1698, 4°.
Eigendom J. J. Timmers, Sittard.
- 1727 ——— Dictionaire ou traité universel des drogues simples. In 2 kol. gedrukt, met afb.
Rotterdam, Jean Hofhout, 1727.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- N. LEMERY, geb. te Rouaan 1645, gest. te Parijs 1715. Als Protestant nam hij de wijk naar Engeland. Na zijn terugkeer in Frankrijk promoveerde hij tot Dr. in de medicijnen te Caen. Met behulp van een vernuftig instrument kwam hij tot zijn vulkaantheorie. Bekend is van hem o.a. nog: *Pharmacopée universelle* en *Recueil nouveau des secrets et curiosités les plus rares.*
- 1743 LINNAEUS, CAROLUS, Genera plantarum eorumque characteres naturales, secundum numerum, figuram et proportionem omnium fructificationis partium.
Pariisi, M. A. David, 1743. Editio secunde. 1 bd., 8°.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1753 LINNAEUS, CAROLUS, Species plantarum exhibentes plantas rite cognitatas ad genera relatas cum differentiis specificis, nominibus trivialibus, synonymis selectis locis natalibus, secundum systema sexuale digestas.
Holmiae, Laurentius Salvius, 1753. 2 dln. in 1 bd., 8°.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1773 LINNAEUS, C[AROLUS], Handleiding tot de plant- en kruidkunde, benevens eene uitvoerige beschrijving der boomen, planten, heesters... volgens het zamenstel van ——. Met voorrede van M. Houttuyn.
Amsterdam, L. van Es, 1773, 14 bdn., 8°. Met gekleurde afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1777 LINNAEUS, CAROLUS, Vollständiges Pflanzensystem nach den 13en lat. Ausgabe und nach Anleitung des holländ. Houttuynischen Werks übersetzt u. mit einer ausführlichen Erklärung ausgefertigt.
Nürnberg, G. N. Raspe, 1777, 14 bdn., 8°. Met portret en afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1780 LINNAEUS, CAROLUS, Philosophia botanica in qua explicantur fundamenta botanica cum definitionibus partium, exemplis terminorum, observationibus rariorum. Adiectis figuris Aeneis. Ed. secunda, curante Joh. Gotlieb Gleditsch.
Berlini, Chr. Fr. Himgurgus, 1780. 1 bd., 8°, met afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.

15e 16e 17e 18e
eeuw eeuw eeuw eeuw

- 1780 LINNAEUS, [CAROLUS], *Natuurlijke historie of uitvoerige beschrijving der dieren, planten en mineralen, volgens het zamenstel van den heer* — Amsterdam, de Erven van F. Houttuyn, 1780—1783, 37 bdn., 8°. Met afb.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.
- 1784 [LINNAEUS, CAROLUS], *Systema vegetabilium secundum classes, ordines, genera, species cum characteribus et differentiis*. 14 editio. Curante J. A. Murray.
Gottingae, J. Chr. Dieterich, 1784, 1 bd., 8°. *Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.*
- 1789 [LINNAEUS, CAROLUS], *Systema naturae per regna tria naturae, secundum classes, ordines.....* Editio 13a, Cura J. Fr. Gmelin.
Lugduni, J. B. Delamollière, 1789, bdn, 8°. *Eigendom Stadsbibliotheek, Maastricht.*
- 1796 [LINNAEUS, CAROLUS], *Systema vegetabilium, secundum classes, ordines, genera, species cum characteribus, differentiis*.
Lugduni, Bernuset, Delamollière, Falque et Soc., 1796, 2 bd., 8°. *Eigendom Natuurhistorisch Genootschap.*
- CAROLUS LINNAEUS, geb. te Råshult in Zweden 1707, gest. 1778. Zijn vader, die predikant was, liet hem theologie studeeren, doch zijn aanleg voor botanie verzette er zich tegen. Aan de Universiteit te Lund onderscheidde hij zich als student in die mate, dat een der professoren hem op 23-jarigen leeftijd reeds zijn colleges in de botanie overdroeg. Vervolgens maakte hij verschillende reizen, o.a. naar Lapland, Nederland, waar hij geruimen tijd vertoefde en met Boerhaave kennis maakte, Frankrijk en Engeland. Zijn roem ligt vooral in zijn vermogen om te classificeeren en zeker ook in zijn buitengewoon omvangrijke kennis, welke eerste hoedanigheid zich vooral uit in zijn *Species plantarum*. Bekend is zijn systeem, dat gebaseerd is voor de indeeling van het plantenrijk, op het aantal meeldraden. Zijn *Philosophia botanica* is langen tijd in Europa het meest gebruikt handboek geweest. Zijn zoon Carolus heeft als botanist den roem van zijn vader geenszins kunnen evenaren.
- 1581 LOBEL, MATHYS DE, *Beschryvinghe der planten ende cruyden*. [Antwerpen, Plantyn, 1581]. 2 dln. in 1 bd., fol., met afb.
Achterin bevindt zich een register van de hand van wijlen J. L. Franquet.
Zie voor plaats, jaartal en drukker *Dr. A. J. Van de Velde, Verslagen en Mededeelingen Kon. Vlaamsche Academie, Jrg. 1927, p. 36 vlg.*
- MATHIAS DE LOBEL, zijn naam wordt ook geschreven: de L'Obel, geb. 1538 te Rijssel. Hij was eerst geneesheer van prins Willem van Oranje, later van koning Jacob I van Engeland. In dit land publiceerde hij zijn *Adversaria nova*; daarna te Antwerpen het 1e dl. van de *Plantarum seu stirpium historia.....*, getiteld *Stirpium Observationis*. Dit werk behandelt vooral de in Nederlandsche tuinen voorkomende gewassen, waarvan het een zeer goed beeld geeft. De Lobel was een der voornaamste plantkundigen der 16e eeuw.
- 1557 [LONICERUS, ADAM], *Kreuterbuch. Zonder plaats, schrijver en jaartal*. 3 dln. in 2 bdn., 4°. Met afb. Geschonden. Zie afb. 3 en 4.
Eigendom Natuurhistorisch Genootschap
Opm. Titelpagina alsmede verschillende andere blz. met aanwijzing van titel, schrijver enz. ontbreken. Dit exemplaar is waarschijnlijk de uitgave van 1557 naar den druk te oordeelen. *Dr. J. J. van de Velde, Botanisch Jaarboek, Gent, 22e jrg. (1930) blz. 81*, noemt de uitgaven van 1557, 1573, 1609, 1630. Op de Kon. Bibliotheek te den Haag is er echter nog een uitgave van 1593, te Wageningen een van 1604. Voorts is er nog een:
- 1578 ——— *Kreuterbuch, gedrukt te Franckfurt am Main, bey Georg Raben, 1578*. Er zijn dus veel meer uitg. dan o.a. in de *Allg. Deutsche Biographie* vermeld worden.
Eigendom Arn. Schmitz, Gulpen.
- ADAM LONICERUS, geb. te Marburg 1528, gest. 1586. Reeds vroeg muntte Lonicerus uit. In 1553 werd hij hoogleeraar in de Wiskunde te Marburg en in 1554 doctor medicinae. Hij bewoog zich op verschillend gebied, zooals op het gebied der wiskunde, medicijnen, botanie. Vooral door zijn botanische werken, die vele malen herdrukt werden en bijzonder populair waren, is hij bekend geworden.

(Wordt vervolgd).

ABONNEERT U OP:

„DE NEDERMAAS”

LIMBURGSCH GEÏLLUSTREERD MAANDBLAD,

MET TAL VAN MOOIE FOTO'S

Vraagt proefexemplaar:

bij de uitgeefster Drukk. v.h. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9.

Prijs per aflevering **fl. 0.40** — per 12 afleveringen franco per post
fl. 4 -- bij vooruitbetaling, (voor Buitenland verhoogd met porto).

Hierlangs afknippen.

BESTELKAART VOOR BOEKWERKEN

Aan Drukkerij v.h. CL. GOFFIN

Nieuwstraat 9,

MAASTRICHT

Ter Drukkerij voorh. Cl. Goffin, Nieuwstraat 9,
is verkrijgbaar:

De Nederlandsche Mieren en haar Gasten

door

P. H. SCHMITZ S. J.

(146 bladzijden, met 56 figuren).

Ingenaaid fl. 1.90, gebonden fl. 2.40 per exemplaar.

Dit mooie boek is, om wille van inhoud en **stijl**, zeer geschikt als **leesboek**
op Hoogere Burgerscholen, Gymnasia en Kweekscholen.

Ondergeteekende wenscht te ontvangen:

.....ex. Avifauna der Nederlandsche Provincie Limburg

* Ingenaaid à Fl. 9.50 per stuk	plus 50 ct. porto
* Gebonden á Fl. 11.— per stuk	

.....ex. Aanvullingen à Fl. 1.50 p. stuk, plus 15 ct. porto.

Adres:

Naam:

.....

.....

* Doorhalen wat niet verlangd wordt.